

Papusza – przedstawicielka kultury romskiej cz. 1

- [Papusza – przedstawicielka kultury romskiej cz. 1](#)

Papusza – przedstawicielka kultury romskiej cz. 1

Ważne daty

- 1908 lub 1910 – urodziła się Bronisława Wajs
- 1924 – urodził się Jerzy Ficowski
- 1949 – do taboru Wajsów dołącza Jerzy Ficowski
- 1951 – debiut literacki Papuszy
- 1953 – Jerzy Ficowski wydaje książkę *Cyganie polscy*
- 1956 – wydano pierwszy tomik Papuszy pt. *Pieśni Papuszy*
- 1962 – Papusza została przyjęta do Związku Literatów Polskich
- 1981 – śmierć Papuszy
- 2006 – śmierć Jerzego Ficowskiego

Scenariusz lekcji dla nauczyciela

Scenariusz lekcji do pobrania.

III Analiza i interpretacja tekstów kultury. Uczeń:

7. wskazuje relacje między kulturami: lokalną, regionalną, narodową i europejską, ujawniające się w konkretnych dziełach sztuki i praktykach kultury.

Nauczysz się

przedstawiać życie i twórczość Bronisławy Wajs – poetki tworzącej w języku romskim;

przedstawiać w skrócie historię Romów;

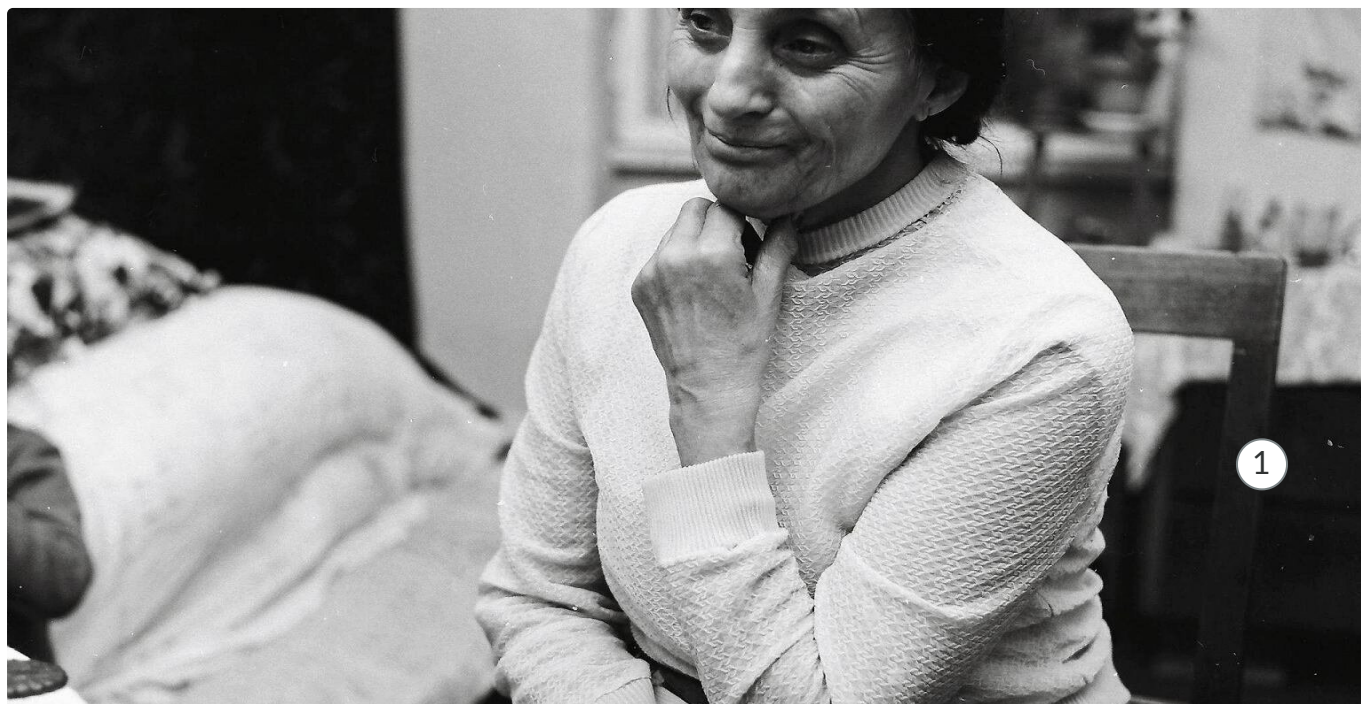
wymieniać i krótko charakteryzować najważniejsze grupy romskie mieszkające na terenie Polski;

charakteryzować poezję Papuszy;

przedstawiać najważniejsze filmy nt. Papuszy;

porównywać i analizować teksty kultury, jakimi są poezja i film.

Papusza

1

Papusza w języku romskim oznacza *Lalkę*.

Papusza – właściwie Bronisława Wajs, cygańska poetka tworząca w języku romskim. Data urodzenia jest nieznana, przyjmuje się, że urodziła się 17 sierpnia 1908 r. lub 30 maja 1910 r. prawdopodobnie w Lublinie. Sama Papusza podawała 1909 jako rok urodzenia. Zmarła 8 lutego 1987 r. w Inowrocławiu. Jej imię w języku romskim oznacza *Lalkę*. Należała do grupy Roma Polska. Jej tabor wędrował po Podolu, Wołyniu i okolicach Wilna. W grupie Wajsów byli muzykanci, harfiści, kobiety zajmowały się także wróżeniem. Podczas II wojny światowej ukrywali się w lasach zachodniej Ukrainy. Po wojnie i zmianie granic tabor Wajsów zaczął wędrować na Ziemiach Odzyskanych. Po nakazach meldunku i osiedlania się, Papusza wraz z rodziną mieszkała w Żaganiu, następnie w Gorzowie Wielkopolskim (1954–1981), a od 1981 r. w Inowrocławiu.

W wieku 16 lat została wydana za mąż za brata ojczyma – Dionizego Wajsa, starszego od niej o 24 lata. Poetka była bezpłodna – wraz z mężem przygarnęli chłopca Władysława, nazywanego pieszczotliwie Tarzanem.

Papusza jako jedna z nielicznych w taborze potrafiła czytać i pisać. Była samoukiem – prosiła chodzące do szkoły dzieci o pokazywanie jej liter. Jej nauczycielką była także żydowska sklepikarka z Grodna.

Jako poetka została odkryta przez Jerzego Ficowskiego. Uznanie środowiska literackiego nie pomogło jej w życiu codziennym. Zapłaciła wysoką cenę za przekroczenie zasad normujących pozycję kobiety w romskiej społeczności. Została z niej wykluczona i oskarżona o zdradę cygańskich tajemnic. To wszystko spowodowało, że poetka zachorowała psychicznie, miała urojenia, stany lękowe i depresję. Kilkakrotnie przebywała w szpitalu psychiatrycznym.

Papusza nie mogła mieć dzieci, dlatego wraz z Dionizym wzięli na wychowanie chłopca, którego pieszczotliwie nazywali Tarzanem.

Papusza z synem Tarzanem, muzeum.tarnow.pl, CC BY 3.0

Papusza żyła w biedzie, zajmowała się wrózeniem, opieką nad schorowanym mężem. Dzięki Tuwimowi, otrzymywała nieregularne stypendia z Ministerstwa Kultury. Ostatnie lata życia spędziła u swojej siostry Janiny Zielińskiej w Inowrocławiu.

Twórczość

Papusza jako poetka została odkryta przez poetę Jerzego Ficowskiego, który w 1949 r. dołączył do [taboru](#) Wajsów, w którym ukrywał się przed służbą bezpieczeństwa ([bezpieką](#)). To dzięki niemu poetka zaczęła spisywać w języku romskim swoje pieśni, które są bliskie gawędzie. Utwory nie posiadają regularnego rytmu. W swojej twórczości Papusza opisuje utracony świat wolności i wędrujących taborów, losy swojego narodu, miłość do natury. Pieśni mają korzenie w tradycjach romskich.

Papusza debiutowała utworem *Patrzę tu, patrzę tam (Dikchaw daj, dikchaw doj)* w 1951 r. w *Nowej Kulturze*. Do opublikowania wiersza przyczynił się Julian Tuwim, któremu Ficowski przesłał tłumaczenie.

*Patrzę tu, patrzę tam –
wszystko się chwieje! Śmieje się świat!
Gwiazd zatrzęsienie nocą!
Gadają, mrugają, migocą.*

*Gwiazdy! Kto je rozumie,
ten nocą nie chce zasnąć,
na Mleczną Drogę spogląda jasną,
wie, że to droga szczęśliwa
że w dobre strony przyzywa.*

*Patrzę tu, patrzę tam –
jak się księżyc myje w ciepłych wodach,
niby w strumieniu pod lasem
Cyganeczka młoda.*

*Cóż to się dzieje
Wszystko się chwieje.
To świat się śmieje.*
(1951, tłum. J. Ficowski)

Papusza, Patrę tu, patrę tam (Dikchaw daj, dikchaw doj), w: Krystyna Kamińska, *Papusza czyli Wielka tajemnica*. Wybór tekstów, Gorzów Wielkopolski 1992, s. 69-70.

1

Papusza jako jedna z nielicznych w taborze umiała czytać i pisać. Była samoukiem.

Papusza w trakcie wystąpienia, cyganskawyspa.pl, CC BY 3.0

W 1956 r. wydano tomik *Pieśni Papuszy* z komentarzem Juliana Tuwima w formie rozmowy z Jerzym Ficowskim. Za najlepszy wiersz Papuszy uważa się *Pieśń cygańską z Papuszy głowy ułożoną* (*Gili romani Papuszakre szerestyr utchody*):

*W lesie wyrosłam jak złoty krzak,
w cygańskim namiocie zrodzona,
do borowika podobna.
Jak własne serce kocham ogień.
Wiatry wielkie i małe
wykołysały Cyganeczkę
i w świat pognały ją daleko...*

*Deszcze łzy mi obmywały,
słońce, mój ojciec cygański, złoty,
ogrzewało mnie
i pięknie opaliło mi serce.*

*Z modrego zdroju nie czerpałam sił,
tylko przemyłam oczy...
Niedźwiedź po lasach się włóczy*

*jak srebrny księżyc,
wilk boi się ognia,
nie ugryzie Cyganów.*

*[...] Oj, jak pięknie przy namiocie,
śpiewa sobie dziewczyna,
płonie wielkie ognisko!
Oj, jak pięknie, ludzie, z daleka
wielkanocnych pieśni ptaków słuchać,
kwilenia dzieci, i tańca, i śpiewania
chłopaków i dziewczyn.*

*[...] Oj, jak pięknie szumi nam las -
to on mi śpiewa piosenki.
Oj, jak pięknie odpływają rzeki,
to one mi serce cieszą.
Jak pięknie wpatrzeć się w toń rzeki
i powiedzieć jej wszystko.*

*Bo nikt mnie nie zrozumie,
tylko lasy i wody.
To, co tu opowiadam,
wszystko, wszystko już dawno minęło
i wszystko, wszystko ze sobą wzięło -
i moje lata młode.*

(1950/1951, tłum. J. Ficowski)

Papusza, *Pieśń cygańska z Papuszy głowy ułożona*, (*Gili romani Papuszakre szerestyr utchody*), w: *tejże, Lesie, ojciec mój*, Warszawa 2013, s. 51-53.

1

Jerzy Ficowski jest autorem pierwszej monografii na temat polskich Romów pt. *Cyganie polscy*, wydanej w 1953 r.

Jerzy Ficowski i Papusza, culture.pl, CC BY 3.0

Tłumaczem Papuszy był Jerzy Ficowski. Do dziś zachowało się ok. 40 własnoręcznie zapisanych przez poetkę wierszy oraz kilka tekstów opisujących życie Romów. Dużo tekstów i listów, m.in. Juliana Tuwima, Papusza spaliła podczas jednego z nawrotów choroby psychicznej. Wajs pisała bardzo niewyraźnie, z błędami, gubiła litery i całe sylaby. Ficowski nigdy nie zwrócił się do poetki z prośbą o pomoc w odczytaniu i tłumaczeniu, aby nie zrazić jej do dalszego zapisywania utworów.

W 1962 r. Papusza została przyjęta do Związku Literatów Polskich. Jej utwory zostały przetłumaczone na niemiecki, angielski, francuski, hiszpański, szwedzki, włoski i polski. Ostatnie wiersze opublikowała w 1970 r.

W Polsce zostały wydane:

- *Pieśni Papuszy* (*Papušakre Gila*, dołączono oryginalne teksty), Wrocław 1956,
- *Pieśni mówione*, Łódź 1973,
- *Lesie, ojciec mój*, Warszawa 1990,
- *Papusza, czyli wielka tajemnica. Wybór tekstów*, Gorzów Wlkp., 1992.

Poetka otrzymała także nagrody:

- Lubuska Nagroda Kulturalna (1958),
- Nagroda Kulturalna *Nadodrza* (1978),

- Nagroda Gorzowska (1978).

Potępienie i wykluczenie

W grupie Roma Polska istniał rygorystyczny zakaz udzielania nie-Romom jakichkolwiek informacji na temat cygańskich tradycji, obyczajów, norm i języka romskiego. W 1953 r. Jerzy Ficowski wydał książkę *Cyganie polscy*, w której opisał wierzenia, prawa moralne i dodał mały słownik wyrazów romskich. Starszysza oskarżyła Papuszę, jako najbliższą przyjaciółkę Ficowskiego, o zdradzenie obcemu tajemnic. Za karę poetka została wkluczona ze społeczności, pobito ją, grożono włóczęństwem za kołmi. Wajs odeszła z taboru i przeżyła w wykluczeniu ok. 30 lat. Nie opuścił jej tylko starszy, schorowany mąż. To wszystko doprowadziło do choroby psychicznej i przerw w pisaniu. Poetka nigdy nie oskarżała Ficowskiego o swoje nieszczęścia, do końca życia uważała go za przyjaciela, nazywała go Braciszkiem (Pszaloro).

1

Po wydaniu książki Jerzego Ficowskiego *Cyganie polscy* Papusza została oskarżona o zdradę cygańskich tajemnic i wykluczona ze społeczności cygańskiej, poza którą przeżyła ok. 30 lat.

Papusza z rodziną, muzeum.tarnow.pl, CC BY 3.0

Ficowski o znajomości z Papuszą mówił:

Spadły na nią gromy potępienia, a jej imię w szerokich kręgach cygańszczyzny stało się niemal synonimem odstępstwa. Gdyby nie doszło przed laty do mojej wędrówki w taborze, w którym i ona wędrowała, nie dowiedzielibyśmy się nigdy o leśnej poetce, być może nie

powstałyby i z pewnością nie zostałyby pismem utrwalone jej najpiękniejsze wiersze. Ale – wolno przypuszczać – Papusza byłaby szczęśliwsza, nie doznałaby tylu klęsk.

Sama Papusza pod koniec życia powiedziała: *Gdybym się nie nauczyła czytać i pisać, ja głupia, byłabym może szczęśliwa.*

Romowie

Życie i twórczość Papuszy stało się inspiracją m.in. dla filmowców i muzyków.

Filmy:

- 1974 – *Papusza*, reż. Maja i Ryszard Wójcikowie, film dokumentalny,
- 1991 – *Historia Cyganki*, reż. Greg Kowalski, muz. Jan Kanty Pawluśkiewicz, film dokumentalny,
- 2013 – *Papusza*, reż. Joanna Kos-Krauze, Krzysztof Krauze, film fabularny z tytułową rolą Jowity Budnik.

1

Film Joanny Kos-Karuze i Krzysztofa Krauzego pt. *Papusza* z tytułową rolą Jowity Budnik miał premierę w 2013 r.

Jowita Budnik jako Papusza w filmie „Papusza”, culture.pl, CC BY 3.0

Książki:

- 2011 – Magdalena Machowska, *Bronisława Wajs – Papusza. Między biografią a legendą*, Wydawnictwo Nomos, Kraków,

- 2013 – Angelika Kuźniak, *Papusza*, Wydawnictwo Czarne, Wołowiec.
- Muzyka:
- 1994 – prawykonanie poematu symfonicznego Jana Kantego Pawлуśkiewicza pt. *Harfy Papuszy* napisanego do wierszy Papuszy, reż. Krzysztof Jasiński. W obsadzie była m.in. gwiazda The Metropolitan Opera (Nowy Jork) – Gwendolyn Bradley. Poemat został rozpisany na głosy, chór i orkiestrę. Pokazuje sens poezji Papuszy, opisuje jej miłość do świata i natury, pokazuje niełatwy los Romów.

Romowie są bardzo zróżnicowaną etnicznie grupą rozproszoną w Europie, Azji i obu Amerykach. Według badań pochodzą z Indii. Przez Persję i Bizancjum przybyli do Europy. Pierwsze wzmianki o Romach na terenach europejskich odnotowano w XIV w. na Bałkanach, następnie na Węgrzech. W XV w. pojawili się w Europie Zachodniej. Jedną z nazw Romów był *Lud Faraona*, ze względu na legendę jakoby pochodzili z Egiptu. Przybywający do Europy Cyganie podawali się za pątników lub uchodźców, którzy uciekli przed prześladowaniami ze względu na wyznawaną religię. Wiele państw wydawało edykty nakazujące osiedlenie Romom. Dochodziło także do prześladowań – powstała m.in. negatywna legenda jakoby Cyganie mieli pochodzić od biblijnego Kaina.

Podczas II wojny światowej zginęło od 150 do 600 tys. Romów. Eksterminację Cyganów przez II Rzeszę nazywamy Porajmos (*Pochłonięcie*). Akcja miała na celu całkowite wymordowanie narodu romskiego. 2 sierpnia 1944 r. w KL Auschwitz II – Birkenau zlikwidowano cygański obóz rodzinny, w wyniku czego życie w komorach gazowych straciło 2897 osób. Przez całą wojnę w samym Auschwitz Niemcy zamordowali 20 tys. Romów z różnych części Europy. Od 1997 r. 2 sierpnia jest Dniem Pamięci o Zagładzie Romów.

Przez całą wojnę w samym Auschwitz Niemcy zamordowali 20 tys. Romów z różnych części Europy.

Jedna z nielicznych zachowanych fotografii obozowych więźniarki obozu cygańskiego w KL Auschwitz-Birkenau, auschwitz.org, CC BY 3.0

Dziś na świecie żyje od 8 do 15 mln osób narodowości romskiej.

Romowie posługują się językiem romskim należącym do rodziny języków indoeuropejskich, podrodziny indoaryjskiej. Jest to jedyny **autochtoniczny** język indoaryjski używany w Europie. Romski wywodzi się z sanskrytu, nie ma uznawanego standardu literackiego. Jest bardzo zróżnicowany i podzielony na liczne dialekty. Romowie nie przekazują swojego języka obcym.

Romowie w Polsce

Romowie w Polsce pojawili się na początku XV w. Od 1971 r. posiadają prawa obywatelskie. W latach 30. XX w. w Polsce żyło ok. 30 tys. Romów – głównie wędrowali taborami. Po II wojnie światowej w wyniku licznych ustaw i przepisów Romowie zostali zmuszeni do osiedlenia się. Obecnie w Polsce żyje od 17 do 35 tys.

Polscy Romowie nie są grupą jednolitą. Dzielimy ich na 4 główne grupy językowo-etnograficzne:

Roma Polska – prowadzili koczowniczy tryb życia, jeździli taborami po całym kraju, wyznają katolicyzm.

Bergitka Roma – Cyganie Karpaccy, od XVII w. prowadzą osiadły tryb życia, wyznają katolicyzm.

Kełderasze – pochodzą z terenów Mołdawii i Wołoszczyzny, od XIX w. zaczęli wędrowki po Europie, w okresie międzywojennym mieli bardzo duży wpływ na życie Cyganów w Polsce. Wyznawcy prawosławia.

Lowarzy – pochodzą z Siedmiogrodu (Rumunia), XIX w. odbywali wędrowki po Europie. Byli najbogatszą grupą Romów. Prawdopodobnie wyemigrowali z Polski w latach 90. XX w. Wyznawcy katolicyzmu i prawosławia.

1

Tradycyjnymi cygańskim zajęciami był handel, muzyka, rzemiosło (kowalstwo, ślusarstwo, stolarstwo), kuglarstwo i wróżbiarstwo.

Cyganka podczas wróżenia, romuzeum.pl, CC BY 3.0

Kultura

Na romską kulturę największy wpływ miał nomadyzm. Wykształcił się silny podział na grupy, nawet niektóre zawody były przynależne danej grupie. Tradycyjnymi cygańskim zajęciami był handel, muzyka, rzemiosło (kowalstwo, ślusarstwo, stolarstwo), kuglarstwo i wróżbiarstwo.

Normy i zasady życia w społeczności romskiej sankcjonuje *romanipen*, kodeks praw znany tylko Romom. Najważniejszym przewinieniem jest brak lojalności wobec swojej grupy. Przestrzegania *romanipen* pilnuje rada starszych i *Szero Rom* (Głowa Romów). Spory rozwiązuje sąd – *celo* u Polska Roma i kris w Kełderaszy.

1

Kher, czyli dom u Cyganów miał potrójne znaczenie – wóz, namiot i zwykły dach nad głową w okresie zimy. Podczas wędrówki taborami Romowie pozostawiali na drzewach różne znaki, tzw. śperry, dzięki którym utrzymywali między sobą kontakt.

Fragment zdobień tradycyjnego romskiego wozu, romuzeum.pl, CC BY 3.0

1

Charakterystycznym strojem kobiecym jest długa fałdzista spódnica, chusta i bogate ozdoby. Mężczyzn nie obowiązują żadne reguły dotyczące ubioru.

Jerzy Ficowski i film o *Papuszy*

Zasób interaktywny dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/Dqbnhzajt>

Źródło: online-skills, licencja: CC BY 3.0.

Film dostępny na portalu epodreczniki.pl

Film animowany pt. "Papusza" – Film Joanny Kos-Krauze i Krzysztofa Krauze. Film rozpoczyna się animowanym obrazem, widać mężczyznę i kobietę siedzących na fotelu w pokoju przed telewizorem. Na ekranie telewizora widoczne są kary czarno-białego filmu Papusza. Przekazywane są także informacje przez lektora. Informacje przekazane przez lektora: tytułową rolę zagrała Jowita Budnik, jej męża Dionizego Wojasa zagrał Zbigniew Waleryś, a Jerzego Fickowskiego Antoni Pawlicki. Bohaterowie filmu mówią po romsku. Za zdjęcia odpowiadają Krzysztof Ptak i Wojciech Staroń. Autorem muzyki jest Jan Kanty Pawluśkiewicz. Na ekranie prezentowany jest kadr z filmu, kobieta z ciemnymi włosami

zaplecionymi w warkocz, ubrana we wzorzysta sukienkę i zarzuconą na ramiona kwiecistą chustkę, patrzy przed siebie i lekko się uśmiecha. W tle widać zamglony las. Lektor podaje informacje na temat nagród zdobytych przez film Papusza. Na festiwalu w Gdyni otrzymał nagrodę Złote Kociaki, nagrodę młodzieżowej rady miasta. Film otrzymał też wyróżnienie jury na Międzynarodowym Festiwalu Filmowym w Karłowych Warach. Na Festiwalu Aktorstwa Filmowego im. Tadeusza Szymkowa Zbigniew Waleryś dostał nagrodę Złotego Szczeniaka za drugoplanową męską kreację aktorską. Na Międzynarodowym Festiwalu Filmowym w Salonikach film został nagrodzony w sekcji Open Horizons. Film otrzymał także Orły Polską Nagrodę Filmową za najlepsze zdjęcia, kostiumy, scenografię, muzykę. Jowita Budnik była nominowana w kategorii Najlepsza główna rola kobieca. Podczas wyliczania nagród pojawiają się kadry z filmu Kadr 1 Młoda kobieta i mężczyzna siedzą na łące pod drzewem i rozmawiają. Kadr 2 Papusza i starszy mężczyzna siedzą na sali wypełnionej ludźmi. Kadr 3 mężczyzna gra na harfie, ubrany jest w białą koszulę, czarną kamizelkę, na głowie ma czarny kapelusz. Kadr 4 wóz cygański na zaśnieżonym polu, obok wozu wędrujący ludzie. Kadr 5 Młoda kobieta siedzi w kuchni, kobieta widoczna jest od ramion w górę. Ciemne włosy zaplecione ma w warkocze, lekko się uśmiecha. Z tyłu widać wiszące na ścianie garnki i patelnie. Informacje podawane przez lektora: W 1994 roku miało miejsce prawykonanie poematu symfonicznego Jana Kantego Pawluśkiewicza pod tytułem Harfy Papuszy napisanego do wierszy Papuszy. Reżyserem był Krzysztof Jasiński, w obsadzie była między innymi gwiazda The Metropolitan Opera z Nowego Jorku – Gwendolyn Bradley. Poemat został rozpisany na głosy, chór i orkiestrę. Ukazuje on sens poezji Papuszy, opisuje jej miłość do świata i natury oraz niełatwy los Romów. W trakcie filmu prezentowane są wykonywane utwory z Harfy Papuszy. Końcowe kadry z filmu: kadr 1 obóz cygański na rozległym placu obok ruin zamku. Ludzie wykonują codzienne czynności: golą się, myją, porządkują miejsce obozowania. Kadr 2 Papusza siedzi obok palącego się ogniska.

Zadania

Ćwiczenie 1

Do jakiej rodziny językowej zaliczamy język romski?

☐

Indoeuropejska

☐

Język izolowany

☐

Austronezyjska

Ćwiczenie 2

Skąd pochodzą Romowie?

☐ Indie

☐ Irak

☐ Iran

Ćwiczenie 3

W którym wieku Romowie przybyli na ziemie polskie?

☐ XIV

☐ XV

☐ XIII

Ćwiczenie 4

Do której grupy polskich Romów należała Papusza?

☐ Lowarzy

☐ Kełderasze

☐ Polska Roma

Ćwiczenie 5

Co oznacza imię Papusza?

☐ Mądra

☐ Lalka

☐ Piękna

Ćwiczenie 6

Jak na nazwisko miała Papusza?

☐ Brojn

☐ Wajs

☐ Łakatosz

Ćwiczenie 7

Zaznacz zdania prawdziwe.

☐ *Romanipen* to kodeks praw znany tylko Romom.

☐ *Kher* w języku romskim oznacza wygnaną osobę.

☐ Za pomocą *Śperów* Romowie utrzymywali między sobą kontakt w trakcie podróży.

Ćwiczenie 8

Co w języku romskim może oznaczać słowo *Kher*?

☐ Koń

☐ Wóz

☐ Namiot

Ćwiczenie 9

Jak nazywał się syn Papuszy?

☐ Dionizy

☐ Władysław

☐ Tarzan

Ćwiczenie 10

Odpowiedz na pytanie:

Skąd do Polski przybyli Kełderasze?

☐ Wołoszczyzna

☐ Siedmiogród

☐ Mołdawia

Ćwiczenie 11

Przeciągając podane elementy z prawej kolumny do lewej połącz w pary nazwisko z odpowiadającym zawodem.

Joanna Kos-Karuze

reżyser

Jerzy Ficowski

kompozytor

Jan Kanty Pawluśkiewicz

aktor

Jowita Budnik

tłumacz

Ćwiczenie 12

Odpowiedz na pytanie:

Kto skomponował poemat symfoniczny *Harfy Papuszy*?

☐ Jan A.P. Kaczmarek

☐ Jan Kanty Pawluśkiewicz

☐ Krzysztof Komeda

Ćwiczenie 13

Który polski poeta wspierał Papuszę?

☐ Bolesław Leśmian

☐ Leopold Staff

☐ Julian Tuwim

Ćwiczenie 14

Jaki tytuł nosił pierwszy tomik wierszy Papuszy?

☐ *Pieśni mówione*

☐ *Pieśni Papuszy*

☐ *Lesie, ojciec mój*

Ćwiczenie 15

Połącz w pary nazwy grup polskich Romów z ich opisami

Kełderasze

Cyganie Karpaccy, od XVII w. prowadzą osiadły tryb życia wyznają katolicyzm.

Lowarzy

Pochodzą z terenów Mołdawii i Wołoszczyzny. W okresie międzywojennym mieli bardzo duży wpływ na życie Cyganów w Polsce. Wyznawcy prawosławia.

Roma Polska

Prowadzili koczowniczy tryb życia, jeździli taborami po całym kraju, wyznają katolicyzm.

Bergitka Roma

Pochodzą z Siedmiogrodu (Rumunia). W XIX w. odbywali wędrówki po Europie. Byli najbogatszą grupą Romów. Prawdopodobnie wyemigrowali z Polski w latach 90. XX w.

Słownik pojęć

Autochtoniczny

pochodzący z danego regionu/obszaru. Autochton, mieszkaniec danego regionu należący do jego pierwotnej, rdzennej ludności, w odróżnieniu od ludności późniejszej, napływowej; tubylec.

Bezpieka

potoczna nazwa służby bezpieczeństwa (SB)., powołana 1944 do ochrony bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego w PRL (do 1956 p.n. Urząd Bezpieczeństwa); faktycznie dla ochrony komunistycznego systemu ustrojowego i kontrolowania wszelakich dziedzin życia społecznego i gospodarczego; podlegała min. spraw wewnętrznym i działała w ramach wojewódzkich, rejonowych, miejskich i dzielnicowych urzędów spraw wewn.; brała udział w zwalczaniu ugrupowań opozycyjnych, represjonowaniu uczestników wystąpień protestacyjnych i strajków, inwigilowaniu Kościoła i niezależnych środowisk kult.; rozwiązana 1990 i zastąpiona przez Urząd Ochrony Państwa.

Tabor

wsp. zespół środków transportu z wszelkim zaopatrzeniem dla wojska lub (także cyw.) środków transportu określonego rodzaju. Jest to także grupa romska podróżująca wozami.

Galeria dzieł sztuki

Fragment zdobień tradycyjnego romskiego wozu, romuzeum.pl, CC BY 3.0

Tradycyjny romski ubiór kobiety, romuzeum.pl, CC BY 3.0

Bibliografia

Literatura przedmiotu:

- J. Ficowski, *Cyganie polscy. Szkice historyczno-obyczajowe*, Warszawa 1953
- J. Ficowski, *Demony cudzego strachu*, Warszawa 1986
- J. Ficowski, *Cyganie w Polsce. Dzieje i obyczaje*, Warszawa 1989
- J. Ficowski, *Cyganie na polskich drogach*, Warszawa 2013
- K. Kamińska, *Papusza, czyli wielka tajemnica*, Gorzów Wielkopolski 1992
- A. Kuźniak, *Papusza*, Wołowiec 2013
- M Machowska, *Bronisława Wajs Papusza. Między biografią a legendą*, Kraków 2011
- Nowa encyklopedia powszechna PWN*, t. 1-8, Warszawa 2004
- Papusza, *Pieśni Papuszy (Papuśakre gila)*, Wrocław 1956
- Papusza, *Pieśni mówione*, Łódź 1973
- Papusza, *Lesie, ojciec mój*, Warszawa 2013
- A. Sochaj, *Bronisława Wajs-Papusza, Życie i twórczość*, Szczecinek 2013

Strony internetowe:

www.culture.pl

www.encyklopedia.wimbp.gorzow.pl

www.jednizwielu.pl

www.jerzyficowski.pl